

Ocene in poročila

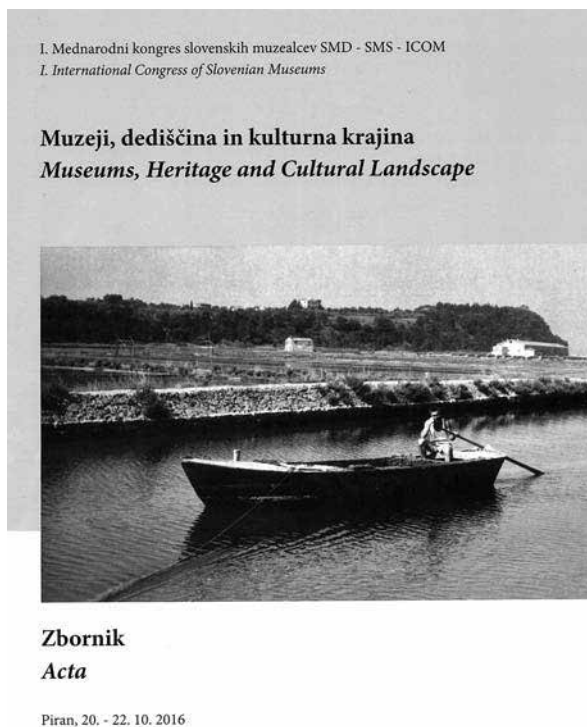
I. Mednarodni kongres slovenskih muzealcev, Muzeji, dediščina in kulturna krajina, Acta: I. International Congress of Slovenian Museums, Museums, Heritage and Cultural Landscape (odg. ur. Nadja Terčon in Verena Vidrih Perko). Piran: Slovensko muzejsko društvo, Skupnost muzejev Slovenije, International Council of Museums National Committee of Slovenia, 2017, 470 str.

V Piranu je oktobra 2016 potekal mednarodni kongres slovenskih muzealcev z osnovno temo o vlogi muzejev pri varovanju nepremične dediščine in kulturne krajine, kar je bil leta 2016 tudi osrednji predmet mednarodne muzejske obravnave. Prvi mednarodni kongres slovenskih muzealcev so organizirale vse tri krovne slovenske muzejske organizacije, ki so tudi izdale in založile zbornik z večino prispevkov na

kongresu sodelujočih avtorjev: Slovensko muzejsko društvo, Skupnost muzejev Slovenije in Mednarodni odbor za muzeje pri Unescu – ICOM Slovenija.

Po uvodnih besedah predsednikov slovenskih muzejskih organizacij in obeh odgovornih urednic je zbornik razdeljen na štiri velike sklope: Muzeji in kulturna krajina (str. 25–130), Nesnovna dediščina in kulturna krajina (str. 131–234), Interpretacija dediščine in kulturne krajine (str. 235–326) ter Plakratne predstavitve (str. 317–470).

V prvem sklopu večina avtorjev poudarja, da je najpomembnejša naloga muzejev predvsem interpretacija dediščine, ki je temelj povezave in komuniciranja med muzejem in njegovimi obiskovalci kot ciljno javnostjo. Pri tem povzročata slovenskim muzealcem veliko težavo pomanjkljiva zakonodaja in pomanjkljiva standardizacija muzejske stroke. Jelka Pirkovič v svojem prispevku (*Koncept kulturne krajine in vloga muzejev pri njenem varstvu*) najprej poda definicijo kulturne krajine in primerja njen koncept s konceptom krajev spomina, ki so obenem tudi kulturna krajina ter lahko predstavljajo stično točko med varstvom kulturne krajine in muzeji. Avtorica zlasti poudari pomembno vlogo muzejev pri varovanju kulturnih krajin. Za njo Dimitrij Mlekuž (*Zapletene krajine so demokratične krajine*) kot temelj koncepta »kulturna krajina« postavlja krajino kot proces medsebojnega vplivanja med naravo in kulturo ter opozarja na nenehno spreminjanje kulturne krajine, ki je zato ni mogoče ohraniti kot rezervat. Etbin Tavčar (*Dediščinska krajina med človekom in naravo*) na primeru Kulturne krajine Sečoveljskih solin, še posebej njene južne polovice, imenovane Fontanigge, kot najučinkovitejše sredstvo za varstvo kulturne krajine izpostavi zagotavljanje tiste rabe, zaradi katere je bila ustvarjena, kar je mogoče le v povezavi z okoliškim prostorom in razvojem turizma. Njegova razmišljanja dopolnjuje Franco Juri, ki v svojem prispevku (*Muzejske dobre prakse kot spodbujevalec turizma in družbene kohezije*) poudari vlogo muzejev pri rasti družbene zavesti o pomenu tako materialne kot nesnovne dediščine ter predstavi nekaj primerov muzejev dobre prakse. Tudi Luca Caburlotto (*Economia e conoscenza. Stato e mercato: musei, patrimonio e paesaggi culturali tra sviluppo e sfruttamento*) opozori na potrebno ozaveščenost državljanov o pomenu dediščine ter poudari, da muzejev ni mogoče vrednotiti po ekonomski učinkovitosti, saj sodijo med sredstva izobraževanja, družbenega povezovanja in rasti celotne civilizirane skupnosti. Prav tako Helena

Hauptman (*Muzej v vsako vas. Varstvo kulturne dediščine na lokalni ravni*) vidi najpomembnejšo nalogo muzejev v skrbi za osveščenost družbe o pomenu kulturne dediščine in meni, da so temelj uspešnega varovanja kulturne dediščine prav lokalni muzeji, najustreznejša oblika dediščinskih ustanov pa ekomuzeji, ker nastajajo na podlagi potreb in interesov lokalnega prebivalstva.

Borut Rovšnik (*O strokovnih ne/kompetencah in ne/profesionalnosti v družbeno odgovornih dediščinskih ustanovah v Sloveniji*) izpostavi nujnost izboljšanja komunikacije vseh zaposlenih v muzejih tako z obiskovalci muzeja kot z lokalno skupnostjo in izpostavi potrebo po vseživljenjskem izobraževanju vseh kadrov v muzejih, motivaciji obiskovalcev ter družbeni odgovornosti muzejev do skupnosti. Staša Tome (*Muzeji naj ne postanejo zabavišni parki! Pomen načrtovanja za uspešno interpretacijo*) svari pred preveč populističnimi predstavitvami muzejskega dela, ki se mu muzeji lahko izognejo le z natančno načrtovanim izvedbenim vidikom muzejske interpretacije, nato pa v prilogi predstavi model načrtovanja muzejske interpretacije na primeru ene od razstav v Prirodoslovnem muzeju. Z vprašanji definicije pojma nacionalne kulturne dediščine se ukvarja Mateja Kos (*Problemi interpretacije nacionalne dediščine*), ki pri tem poudari, da je najpomembnejša naloga nacionalnih muzejev sodobna interpretacija dediščine s posredovanjem njenih vrednot. Majda Pungerčar in Judita Podgornik Zaletelj, prva iz Dolenjskega muzeja Novo mesto, druga iz Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije o. e. Novo mesto, pa opišeta 30-letna neuspešna prizadevanja muzealcev in konservatorjev, da bi predstavili železarno na Dvoru pri Žužemberku v avtentičnem okolju (*Ureditev in predstavitev območja in izdelkov železarne na Dvoru*). Prvi sklop prispevkov zaključijo razmišljanja Verene Vidrih Perko (*Muzealec – gladiator sodobnega biznisa*), ki vidi rešitev pred odmikom slovenskega muzejstva od njegove osnovne izobraževalne naloge v porabništvo in doseganje vsečnosti v javnosti predvsem v večji profesionalizaciji muzejskih poklicev. Kot oporo pri uveljavljanju družbenega poslanstva muzejev avtorica opozori tudi na Unescova Priporočila iz leta 2015.

Drugi del zbornika odpre Darko Babić, ki v prispevku (*O interpretaciji nesnovne baštine i eko-muzeologiji, vključivosti i održivosti – ili što nas povijest / prošlost može podučiti*) pojasni, da interpretacija dediščine, predvsem v povezavi z varovanjem naravne dediščine, nikakor ni novost, saj so bili njeni temelji natančno opredeljeni že sredi petdesetih let preteklega stoletja in so znova vzniknili sredi sedemdesetih let s pojavom ekomuzejev. Nekatere spremembe vrednotenja dediščine in odgovornosti zanjo, do katerih je prišlo v zadnjih dveh desetletjih, pa seveda zahtevajo tudi določeno spremembo njene interpretacije. Njegovim izvajanjem sledijo v tem sklopu predvsem praktični prikazi in možnosti varovanja ter interpre-

tacije nesnovne dediščine. Tako Adela Pukl in Anja Jerin (*Izzivi in problemi pri »registriranju« nesnovne kulturne dediščine v Sloveniji*) poročata o reševanju težav v Slovenskem etnografskem muzeju kot koordinatorju varstva nesnovne kulturne dediščine pri pripravi predlogov za vpis enot te dediščine v nacionalni Register nesnovne kulturne dediščine. Ralf Čepлак Mencin in Mojca Račič (*Begunci so tu! Prizadevanja Slovenskega etnografskega muzeja za odpravo stereotipov, predsodkov in ksenofobije*) navajata, kako v Slovenskem etnografskem muzeju raziščejo in prikazujejo emigracije in migracije v slovenski geografski in kulturni prostor ter podrobneje opišeta tudi odziv muzeja na t. i. begunsko krizo. V prispevku (*Partizanska bolnica Franja – nosilka Znaka evropske dediščine*) spregovori Ivana Leskovec o Znakcu evropske dediščine, katerega edina nosilka v Sloveniji je doslej Partizanska bolnica Franja.

Monika Kokalj Kočevar in Jana Babšek predstavita spominske krajine s travmatično dediščino, ki se postopoma preoblikujejo v javne muzejske ustanove. Prva (*Mednarodni taboriščni odbor KT Mauthausen in slovenski taboriščniki*) spregovori o ustanovitvi in še vedno aktivnem delovanju mednarodnega taboriščnega odbora Mauthausen in nacionalnih taboriščnih odborov. Druga pa predstavi pomen ohranjanja in interpretacije ene od 49 podružnic koncentracijskega taborišča Mauthausen (*Koncentracijsko taborišče Ljubelj jug*). Nina Hribar (*Praznovanja na delavskih Jesenicah*) najprej opiše kolektivna delavska praznovanja, med katera sodita na primer praznika dela in dan žena, ter ob tem zaključi, da je potrebno tudi praznovanja kot nesnovno dediščino razumeti kot kulturno krajino v najširšem pomenu besede, saj se prek prazničnih praks, skupnih spominov in zgodb ustvarja skupni istovetni prostor. Zadnja dva prispevka drugega dela zbornika sta povezana z gostujočo razstavo Muzeja zgodovine Jugoslavije, ki je bila na svoji poti po republikah nekdanje Jugoslavije na ogled tudi v Muzeju novejših zgodovine Slovenije. Ana Panić predstavi razstavo o modernizaciji vsakdanjega življenja v Jugoslaviji (*Muzealizacija jugoslovenskog modernizacijskog projekata kroz izložbu o svakodnevnom životu »Nikad im bolje nije bilo?«*). Za njo pa Nataša Strlič in Katarina Jurjavčič najprej podata nekdanjo skupno zgodovino sodelujočih muzejev, nato pa se posvetita na razstavi predstavljenim predmetom ter zbiralni akciji predmetov med samo razstavo, v katero so se vključili njeni obiskovalci (*Gostovanje razstave nikoli jim ni bilo bolje? Modernizacija vsakdanjega življenja v socialistični Jugoslaviji v Muzeju novejših zgodovine Slovenije*).

V tretjem sklopu se avtorji prvenstveno ukvarjajo z možnostmi in načini predstavitve različnih zvrsti dediščine posamezne kulturne krajine. Sklop odpre razmišljanje Tine Pleško o tesni duhovni in religiozni povezanosti ljudi z naravo (*Muzeji, kulturna krajina in likovna umetnost*), kar je mogoče spremljati

od prvih zametkov krajinskega kiparstva in slikarstva pa do sodobne krajinske umetnosti. Pri slednji sta neločljivo povezana krajina in v naravnem okolju ustvarjeno umetniško delo. Avtorica spregovori tudi o nalogah in o vlogi umetnostnih muzejev pri sooblikovanju in ohranjanju kulturne dediščine »in situ«. Katja Mahnič (*Med večino pripovedovanja dobre zgodbe in interaktivno participatorno prakso. Interpretacija dediščine: nekaj historiografskih in konceptualnih poudarkov*) s primerjavo izbranih besedil o popularizaciji dediščine z Listino o interpretaciji in predstavitvi območij kulturne dediščine iz leta 2008 opozori na konceptualne probleme, vezane na interpretacijo dediščine. Metka Dariš v svojem prispevku (*Kulturna krajina pri predstavljanju in interpretaciji filmske dediščine*) s podrobnimi primeri poda pomen kulturne krajine pri predstavitvi in interpretaciji filmske dediščine. Za njo Sanja Jurca Avci (*Razstava ni knjiga*) prav tako na primerih prikaže, kako doseči čim bolj jasno razstavno sporočilo. Avtorica opozori na velik pomen senzoričnih pomagal in poudari, da je že sam razstavni prostor mogoče uporabiti kot izrazno sredstvo pri pripravi razstav, kot neke vrste tretjo dimenzijo.

Zelo zanimiva prispevka sta prispevka Kaje Širok in Mihaela Uršiča o preučevanju in razumevanju krvavega 20. stoletja na multikulturnih območjih mejnih pokrajin. Prva (*Kalejdoskop kulturne krajine. Topografija spomina 20. stoletja na Goriškem in oblikovanje urbanega obmejnega muzeja*) pojasni, da na Goriškem dediščine prostora ni mogoče predstaviti kot del skupne preteklosti, saj ima vsaka tamkaj živeča skupnost svoj spomin na pretekle dogodke. Kolektivni spomini se v multikulturnem prostoru usmerjajo k ohranjanju pozitivne podobe lastne skupnosti. Leta 2012 je med Gorico in Novo Gorico v okviru programa Active remembrance zaživel urbani multimedijski muzej Topografija spominov – Topografie della memoria. Deset postaj muzeja v obeh mestih in ob meji naj bi kot sporočilo miru pomagalo razumeti bolečino vsake posamezne skupnosti in s tem pripomoglo k sožitju med njimi. Miha Uršič (*Pot miru od Alp do Jadrana. Stota obletnica prve svetovne vojne*) opiše podoben primer čezmejnega sodelovanja: »Pot miru«, ki vodi od Bovca do Trsta vzdolž poteka soške fronte v času prve svetovne vojne ter povezuje muzeje na prostem, nemške in italijanske kostnice, avstro-ogrska vojaška pokopališča, muzeje in razne muzejske zbirke. O načinu predstavitve vojne tematike na razstavi o vračanju tako civilistov kot vojakov z bojišč, iz begunskih in ujetniških taborišč ter izgnanstva po koncu obeh svetovnih vojn dvajsetega stoletja, spregovori Marko Štepec (*Pot domov – izkušnje vojne v slovenski spominski krajini*). Zadnji v tretjem sklopu je prispevek Aleša Lazarja, Roka Bremca in Luke Rozmana o vzrokih, ki so narekovali popis trenutnega stanja ruševin gradu Gutenberg, nekdanje utrdbe na južni strani Dobrče nad Bistrico

pri Trziču, ki sodi med najstarejše romanske zgradbe na slovenskih tleh, čemur sledi predstavitev sodobne terenske in digitalne dokumentacije (*Danes skrito, nekoč reprezentativno: Dediščina krajine na primeru Gutenberg – stari in novi pristopi k oživiljanju krajine*).

V zadnjem sklopu zbornika se avtorji posvetijo predvsem predstavitvam projektov novih muzejskih zbirk in razstav ter spregovorijo o oživiljanju, razvijanju, možnostih in načinih oblikovanja kulturnih krajin. Kot prvi predstavi Bojan Knific (*Gregorjevo – ko gre vuč u vodo*) predkrščansko šego spuščanja luči – gregorčkov po vodi, ki jo v Trziču etnologi in muzealci ne le raziskujejo, tolmačijo in predstavljajo na razstavah, temveč tudi ohranjajo in razvijajo, da kot nesnovna kulturna dediščina ostane vpeta v prostor in družbo. Tako so prebivalci kot aktivni udeleženci vključeni v dogodek in ga sprejmejo kot sestavni del svojega življenja. Darinka Kolar Osvald (*Utrinki iz zgodovine slovenske policije od leta 1850 do danes – gostujoča razstave in formiranje sodobnega slovenskega policijskega muzeja*) spregovori o gostujoči razstavi, ki je bila najprej odprta v Murski Soboti leta 2014 in pomeni začetek preoblikovanja slovenskega policijskega muzeja iz muzeja, namenjenega predvsem izobraževanju tistih, katerih delo je bilo povezano z zatiranjem kaznivih dejanj, v sodoben muzej, namenjen najširši javnosti. Marko Kumer (*Mesto na sodu smodnika*) predstavi projekt poskusa oživitve uporabe obratov nekdanje tovarne smodnika v bližini Kamnika. Andrej Magdič, ki obravnava srednjeveško vas Razvanje (*Kulturno zgodovinska interpretacija in muzealizacija srednjeveške krajine Razvanje pri Mariboru. Zgodovinska identiteta prebivalstva kot temelj varovanja dediščinskih lastnosti prostora*) na podlagi srednjeveških zgodovinskih in arheoloških podatkov oceni, da bi bilo za ohranitev tradicionalne kulturne krajine vasi najprimerneje ustanoviti ekomuzej. O zamisli, realizaciji in delovanju kulturno-zgodovinske poti »Čez most po modrost« ter o njenem vplivu na celotno mostarsko družbo poročata Miha Mlinar in Ana Hawlina (*Interpretacija arheološke in druge dediščine Mosta na Soči*). Za pot, ki deluje že več kot dvanajst let, so v načrtu dopolnitve in oblikovne ter interpretativne posodobitve.

Marko Mugerli (*Železarske igre*) predstavi igre, ki jih vsako leto na dan muzejev organizira osebje Gornjesavskega muzeja v želji, da bi ozavestili otroke o pomenu železarske dediščine Jesenic; otroke tako na sproščen in zabaven način seznanijo s pridobivanjem in pridelavo železa ter preživetjem prostega časa v železarskih krajih. Tudi prispevek Karle Oder (*Železarstvo v procesu oblikovanja kulturne krajine in nesnovne dediščine*) se navezuje na železarstvo, ki je kot ena od rudarskih panog v Mežiški dolini odločilno vplivalo na oblikovanje kulturne krajine in njeno snovno in nesnovno kulturno dediščino. Za njo predstavi Marija Ogrin (*Skozi tisočletja oblikovana alpska krajina – izziv v interpretaciji*) prikaz premične in

nepremične kulturne dediščine na območju Bohinja. Ta je zasnovan ne le z visokogorskimi pohodniškimi potmi in s postavljenimi tablam, temveč nudi tudi strokovno vodene ogleda, arheološke delavnice in zloženke o pohodniških poteh. O evropskem projektu EMMEE: Evro Vizija – Muzeji predstavljajo Evropo, katerega namen je bil izpopolniti prikaz tako muzejskih predmetov kot kulturne krajine iz različnih zornih kotov, spregovori Urška Purg (*Kulturna krajina kot večplastna evropska dediščina – primer dobre prakse projekta EMMEE*).

Prispevek Vide Pust Škrkulja (*MUZEJ, LJUDJE, NARAVA: Muzej Ivanič-Grada odkriva pot proti celoviti skrbi za kulturno dediščino*) je posvečen muzeju, ki ni zasnovan zgolj kot mestni muzej, temveč naj bi – tudi izven ožjega prostora muzeja – varoval in raziskoval vso naravno in kulturno-zgodovinsko dediščino *in situ*, celo tisto, ki ni v lasti muzeja kot kulturne ustanove. Natalija Štular (*Kjer si preteklost in sedanjost podajata roke*) obravnava oživljanje planinske dediščine in posredovanje te dediščine obiskovalcem v Slovenskem planinskem muzeju. Zbornik zaključuje prispevek Maje Vardjan (*Daleč, tako blizu: Bienale oblikovanja in kulturna krajina*) o pomenu in razvoju bienala oblikovanja, ki ga od leta 1963 organizira Muzej za arhitekturo in oblikovanje in ki je v zadnjem času zasnovan kot mednarodna eksperimentalna platforma za nove pristope v oblikovanju. Avtorica opiše in poudari zlasti pomen zadnje, 25. edicije bienala, ki te pristope razvija v smeri večje interdisciplinarnosti in decentralizacije bienala v pokrajino.

Vsi prispevki so opremljeni z zahtevanim znanstveno-kritičnim aparatom, vendar niso vsi na primerljivi kakovostni ravni. Glede na to, da so v zborniku objavljeni referati kongresa z vnaprej določeno temo obravnave, je v njem veliko ponavljanja in prepletanja. Prav tako bi ponekod želeli več jasnosti pri obrazložitvah, saj zaradi jezikovne neustreznosti postane mestoma sporočilo prispevka nejasno. Včasih se celo zdi, da avtorji s kompleksnim zapletenim jezikom prikrivajo nedorečenosti.

Uvodni del zbornika je v celoti objavljen v slovenskem in angleškem jeziku, prav tako naslovi tematskih sklopov, ostali prispevki pa v jeziku avtorjev. Razprave slovenskih avtorjev, ki so v veliki večini, so opremljene z naslovom, izvlečkom, povzetkom in ključnimi besedami v slovenskem in angleškem jeziku. Naslov, izvleček, povzetek in ključne besede prispevka italijanskega avtorja so v italijanskem, angleškem in slovenskem jeziku, medtem ko so naslov, izvleček, povzetek in ključne besede prispevka v hrvaškem in srbskem jeziku le v hrvaškem ali srbskem ter v angleškem jeziku. Posamezni prispevki so opremljeni z dobro dokumentiranim črno belim fotografskim gradivom. Zbornik je izšel v nakladi 250 izvodov, na voljo pa je tudi na spletni strani Slovenskega muzejskega društva v pdf verziji.

Vsekakor si organizatorji prvega mednarodnega kongresa slovenskih muzealcev, uredniški odbor zbornika in obe odgovorni urednici zaslužijo zahvalo in čestitke za svoje delo, saj so z njim orali ledino. Organizatorjem bodočih mednarodnih kongresov slovenskih muzealcev (prihodnji naj bi bil že leta 2019 v Brežicah), pa želimo veliko uspeha pri delu.

Ljudmila Bezljaj Krevel

Zdenka Plavsteiner: Josip Čretnik, pozabljeni šentjurski rodoljub. Celje: Grafika Gracer; Šentjur: Knjižnica: Domoljubno društvo Franjo Malgaj, 2017, 393 strani.

Ivan Cankar, ki mu bo v letu 2018 zaradi stoletnice njegovega rojstva posvečeno še več pozornosti kot sicer, je v svojih delih pomembno mesto namenil prozaičnim ravnanjem slovenske elite v zadnjem razdelku dolgega 19. stoletja. Prizorišča dogajanja je Cankar postavil v majhne kraje (na Kranjskem), kot je bil denimo na Štajerskem Sveti Jurij ob Južni železnici konec 19. stoletja in v prvi polovici 20. stoletja, v katerih je potekal spopad med dvema jasno

